

senie aj u nás. Je iba škoda, že ťažiskom práce sa nestali problémy dialógu u nás, vzhľadom na našu špecifičnosť; je možné,

že potom by sme niektoré všeobecnoteoretické závery videli v iných súvislostiach.

Ján Bielčík

ZÁVAŽNÉ SLOVO O DIALÓGU

Práca *Od klatby k dialogu*, ktorú Roger Garaudy zásluhou vydavateľstva Svoboda predkladá aj nášmu čitateľovi, je dielkom s vrcholne aktuálnym myšlienkovým nábojom, adresovaným hlavne filozofom, teológom a politikom dneška. Hodno ju pozorne preštudovať.

Základňou, z ktorej Garaudy vo svojej práci vychádza, je nevyhnutnosť dialógu medzi marxistami a kresťanmi v súčasnom svete. Na nej potom stavia celú svoju konštrukciu dialógu, zamýšľa sa nad jeho možnosťami a perspektívami.

Úvodným a zároveň kľúčovým problémom, o ktorom autor uvažuje, je hľadanie polohy dialógu, ktorá by bola plne prijateľná pre obe strany, ktoré v minulosti (ale aj dnes) sa tak často stretávali ako dva protikladné póly. Takýto ich vzájomný vzťah dejinným vývojom ešte umocňovaný viedol k tomu, že obom stranám takmer úplne zastrel humanistické jadro obsiahnuté v učení protivníka. A práve toto jadro pokladá autor za oblasť vzájomnej komunikácie, vzájomného stretnutia, poznávania a spolupráce — za hlavnú polohu dialógu. — Boj za plný a šťastný život človeka. Spoločný boj za poľudštenie sveta, za jeho vývoj vpred, proti silám deštrukcie, fatalizmu, skepticizmu, konzervatizmu a iracionalizmu alebo vôbec antihumanizmu.

Autor sa pritom nesnaží vystupovať ako teoretik nepatriaci k žiadnej z uvedených strán, ale jasne demonštruje svoj post marxistického filozofa. Rozoznáva a vedecky analyzuje aj druhú stránku, prípadne „úroveň“ tejto polohy dialógu — vzájomný kritický prístup jedného k druhému, ale aj k sebe samému. Garaudy hovorí: „Takto prijatý dialog je dialog

náročný. Náročný ve dvojm smyslu: vüči sobě i vüči patnerovi. Neboť setkání, není-li jen příležitostné nebo taktické, se musí odehrávat v samotném centru nás samých. Takový dialog požaduje od obou zúčastnených stran základní návrat; za historickým a prozatímním musí křesťané i marxisté odhalit to, co je podstatné a co se nemůže stát předmětem žádného kompromisu“. (Roger Garaudy, *Od klatby k dialogu*, Praha 1967, str. 13.)

Druhá kapitola práce má názov *Uvedomení základního u křesťanů*. Vychádzajú z danej situácie vo svete, charakterizuje veľmi presvedčivo to *historické a dočasné* na jednej strane, a na druhej strane to *podstatné*, kde sa už ustupovať nedá. Autor tu dáva celkom jasne najavo, že je to práve táto strana, ktorá musí veľmi mnoho urobiť, aby odstránila všetko, čo sa tu nahromadilo ako negácia progresívnych síl ľudstva. Ako primárna a východisková nevyhnutnosť sa „ukazuje dôsledná očista antikomunizmom otráveného ovzdušia. Sám názov Garaudyho práce výstižne charakterizuje životom vynútený vývoj cirkevných stanovísk voči marxizmu, socializmu a pokrokovým silám vôbec.

Autor tu rozoberá a vysoko hodnotí snahy o očistu náboženstva, o „uvedomenie si podstatného“, v čom podľa jeho snád' najďalej zašiel Teilhard de Chardin, ktorý píše: „Myslím, že svět nebude konvertovat k nebeským nadějím křesťanství, nebude-li napřed křesťanství konvertovat k pozemským nadějím (aby je zbožnilo). Víra ve svět sama osobě nestačí, aby vedla zemi kupředu. Je však jisto, že i křesťanská víra, vzatá sama osobě a ve svém starém vysvětlení, ještě postačuje, aby pozvedla svět k nejvyššímu? Syntéza (kře-

stanského) boha výšin a (marxistického) boha budúcnosti — to je jediný bůh, ktorého môžeme naďalej v duchu a pravde velebiť“ (tamže, str. 22—23).

Rovnako pozorne skúma autor aj súčasné snahy kresťanstva po otvorení a čestnom dialógu, snahu cirkvi oslabiť jeho závislosť od ideológie a inštitúcií vládnúcich tried.

Uvedomění základního u marxistu — to je názov III. kapitoly Garaudyho práce. V nej zo spomenutého aspektu rozoberá marxizmus od jeho genézy až po súčasnosť. Snaží sa ukázať, čo je dočasné a prekonané, čo treba oddeliť od podstatného. Je to dogmatizmus, voluntarizmus a marxistický fatalizmus, vyplývajúci z veľmi povrchného chápaného determinizmu. Je to ďalej aj zjednodušené chápanie náboženstva výlučne ako ópia, na základe ktorého sa často formovalo jednoznačné negovanie náboženstva. K tomu však prispieval i konzervatívny, antirevolučný alebo antikomunistický postoj cirkvi.

Myšlienky, ktoré rozvádza autor v tejto časti, iste najviac upútajú pozornosť čitateľa. Celá jeho koncepcia dialógu bude iste predmetom diskusie, analýzy a štúdia.

Garaudy si je vedomý toho, že v radoch marxistov je veľa rezervovanosti voči novému postoju k náboženstvu; ale práve tak vie, že najväčšie prekážky dialógu stavajú cirkevné kruhy, že veľa predstaviteľov cirkvi má nepriateľský postoj voči marxizmu a socializmu, že väčšina biskupov a kardinálov (Ottaviani, Spellman, Wyszyn-

sky a ďalší) nepochopila humanistický charakter socialistických revolúcií a socialistickej spoločnosti.

Vieme však, že jednoduchý veriaci už dávno dialóg v uvedenej polohe uskutočňuje, hlavne v socialistických krajinách, a to napriek uvedeným regresívnym snahám cirkvi. Vieme tiež, že aj veľa cirkevných predstaviteľov sa oň usiluje alebo sa na ňom zúčastňuje. Posledná encyklika pápeža *O pokroku národov* je slubným krokom vpred, no jeho nedávna návšteva v Portugalsku je zase vážnym varovaním, aby sme nepodľahli ilúziám.

Autor ďalej zdôrazňuje, že ani v najmenšom nejde o snahu po splynutí marxizmu s náboženstvom, ale o vzájomné pochopenie, o vzájomné otvorené a čestné rozhovory bez predsudkov a demagógie, o spoluprácu pre blaho človeka. Zdôrazňuje tiež, že v nijakom prípade nie sú opodstatnené obavy, že by zo strany marxistov šlo iba o akýsi taktický manéver na oklamanie veriacich, o využitie náboženstva a cirkvi pre realizáciu socialistickej revolúcie.

Garaudyho príspevok sa netýka len dialógu medzi marxistami a kresťanmi, ale má širšiu platnosť, inšpiruje k ďalším úvahám o poslaní a funkcii ideológií, o chápaní a výklade všetkých problémov dnešného človeka. Nabáda k intenzívnej snahe o dešifrovanie a správne pochopenie všetkých ideových prúdov dneška, v záujme šťastného vývoja človeka v budúcnosti.

František Kubovič

EMPIRIZMUS V BAYEROVEJ PEDAGOGIKE

Kniha F. Karšaja *Stúpeni J. A. Komenského v politických a školských dejinách Prešova* (Bratislava 1965) rieši pedagogickú a nie filozofickú problematiku — chce byť „skromným príspevkom ku komeniologickému bádaniu u nás“ (7) — a referát o nej nepatrí na stránky tohto časopisu.

Treba sa tu však o nej aspoň zmieniť, lebo kreslí pedagogický profil významnej postavy z dejín slovenskej filozofie, Jána Bayera, popredného filozofa prešovskej školy zo 17. storočia, v ktorého pedagogike sa odrazila jeho filozofická orientácia. Bayer je známy ako horlivý propa-